tekst Sara Madou

MET DE FRANSE SLAG

De controverse past regisseur *GASPAR NOÉ* als een oude jas. Ook weer in zijn nieuwe, spraakmakende film *CLIMAX*.

WIE IS NOÉ?

Gaspar Noé werd geboren in Argentinië in 1963. Op zijn twaalfde verhuisde hij met zijn ouders naar Frankrijk. ***Seul contre Tous*** is in 1998 zijn eerste film, over een vijftigjarige slager die uit de gevangenis komt na een poging tot moord op de verkrachter van zijn dochter. Met een pistool en drie kogels op zak is hij een tikkende tijdbom vol haat. De film bereikte weinig mensen en bracht niet veel geld op, maar is de moeite waard om op te sporen. Noé heeft een obsessie voor Stanley Kubrick. Regelmatig refereert hij in zijn film aan Kubricks oeuvre. Zoals hij zelf zegt: 'Op mijn zevende zag ik *2001: A Space Odyssey*. Dat was zo'n levensveranderende ervaring: zonder die film was ik waarschijnlijk nooit regisseur geworden.'

Mocht je de opening credits van een film als een noodzakelijk kwaad zien, dan ken je *Enter the Void* (2009) nog niet. Vanaf de allereerste seconde snerpende techno, een variëteit aan typografieën en psychedelische kleuren vormen een geheel dat gedurende twee minuten steeds intenser wordt. Namen schieten op hoog tempo aan je voorbij – een afrader voor mensen met epilepsie. Het is het handelsmerk geworden van de 55-jarige Franse regisseur Gaspar Noé. Zijn opvallende opening credits zijn ook te zien in *Irréversible* (2002) en in zijn nieuwste film, *Climax*.

De opening is niet het enige typerende aan zijn oeuvre, dat opvallend stijlvast is (afgezien van één film, maar daarover later meer). Om *Enter the Void* er nog even bij te pakken; daarin word je meegenomen in een verhaal dat niet zo ingewikkeld is, maar visueel des te sterker. Een Franse drugsdealer, wonend in Tokio, wordt neergeschoten. Vervolgens dwaalt zijn ziel (of spook of geest, wat je wilt) door de stad, om te observeren en zich te wreken. Tokio is op zichzelf al een stad die je zintuigen prikkelt, maar Noés felgekleurde voorstelling ervan doet je duizelen. Volgens Noé is het dé manier om mensen mee te slepen: 'Het voelt gewoon prettig om vriendelijke tonen te horen, terwijl je heftige beelden ziet.' Muziek is essentieel voor een Noé-film. Vaak in extremen. Óf stevig klassiek (Eric Satie, Beethoven) óf elektronisch (techno die zelfs liefhebbers nog heftig zouden vinden).

In Noés nieuwste film is het de techno die de dienst uitmaakt. *Climax* speelt zich af in 1996, op één locatie, waar een groep dansers repeteert voor een optreden. De film opent met sollicitatiegesprekken die de leider van het gezelschap heeft met potentiële dansers. Je ziet de gesprekken op een televisie, omgeven door stapels boeken en dvd's van horrorklassiekers als *Suspiria*, *Possession* en *Metropolis*. Het werpt een schaduw vooruit.

Na tien minuten arriveren de opening credits begeleid door loeiharde techno die eindigt met een soort brandalarm

beeld Getty Images

waarbij je alleen maar je vingers in je oren kunt stoppen. Vervolgens ontvouwt zich het verhaal: de dansers praten, dansen (goh), drinken, roken en flirten. Allemaal prima, totdat een van hen stiekem LSD in de sangria stopt en het feestje ontspoort. Omdat de camera een arsenaal aan sexy lijven volgt met point of view-shots, waan je je op dat feestje. Het voelt bijna alsof je zelf onder invloed bent.

Noé wil met *Climax* een psychologisch drama maken dat contrasteert met Stanley Kubricks *2001: A Space Odyssey*. 'Denk aan het begin van die film', zegt Noé, 'wanneer we de apen zien die evolueren tot mensen. Mijn film is precies andersom: hij gaat terug naar hoe we ons als apen gedroegen.'

Wat bijdraagt aan de overtuigingskracht van *Climax*, is het natuurlijke acteerwerk. De dialogen zijn volledig geïmproviseerd en de cast bestaat vrijwel volledig uit dansers die niet eerder acteerden. Sophia Boutella, choreografe in de film, is de enige uitzondering. Die opzet kan compleet mislukken (zoals in Clint Eastwoods *The 15:17 to Paris*), maar Noé heeft kennelijk de goede personages van straat geplukt. Het zijn mensen bij wie de dialogen zo van de tong rollen, alsof het om een écht feestje gaat. Zelfs wanneer ze zich door de LSD irrationeel gaan gedragen en er horrorelementen naar boven komen (een jonge moeder sluit haar kind op, iemand plast op de dansvloer en er vloeit nogal wat bloed), blijft het acteerwerk geloofwaardig. Kom daar nog maar eens om, in Hollywood.

Ook als je niet bekend bent met de films van Noé, heb je waarschijnlijk wel gehoord van *Irréversible* (2002), de film die een verkrachtings- en mishandelingsscène bevat die maar liefst negen hele minuten duurt. De film begint bij het eind, waarna je stuk voor stuk scènes ziet die zich daarvóór afspelen, zoals bij de klassieker *Memento* (2000). *Irréversible* opent met een man wiens hoofd met een brandblusser volledig tot moes wordt geslagen. Even later krijg je de beruchte *rape*-scène voorgeschoteld.

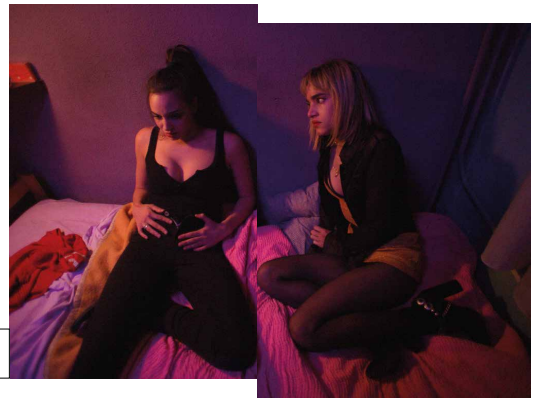

Scène uit Climax, waarin een dansfeest ontspoort.

De filmpers in Cannes (en later argeloze bioscoopbezoekers) verliet massaal de zaal bij deze scène. Vervolgens openbaart zich de voorgeschiedenis van de vrouw in kwestie en die van de man die zo voortvarend met de brandblusser aan de slag was. De hoofdrollen worden overigens gespeeld door Vincent Cassel en Monica Bellucci, wederom aangevuld met niet-ervaren acteurs en geïmproviseerde dialogen.

De vertelstructuur zorgt ervoor dat je er goed je hoofd bij moet houden. Zeker omdat Noé het tot een duizelingwekkend geheel combineert met *bird eye's view*-shots, schokkerig camerawerk en een hysterische soundscape. Even leek het erop dat ook Noés carrière vernield zou worden: hij kreeg bakken kritiek ('Geweldsporno!') over zich heen. Maar je kunt het ook anders zien: hoe de mens de neiging heeft zijn eigen hachje te redden en weg te kijken bij andermans ellende.

De muziek, de typografie, de camerastandpunten en het kleurgebruik: de enige film die niet typisch is voor Noé is *Love* uit 2005. Deze draak van een film valt compleet buiten de vaste elementen die zijn oeuvre zo kenmerken. Los van de controverse, want die was wel volop aanwezig. *Love* bevat namelijk veel seks en weinig verhaal. Noé wilde naar eigen zeggen vrij komen van 'het belachelijke idee dat een reguliere film geen erotische scènes kan bevatten'. Met andere

'MIJN FILM IS PRECIES ANDERSOM: HIJ GAAT TERUG NAAR HOE WE ONS ALS APEN GEDROEGEN'

woorden: hij wilde porno verwerken in een mainstream productie. Vernieuwend was dat idee dat niet; we zagen het eerder in *Baise Moi* (2000), *Nine Songs* (2004) en *Shortbus* (2006). Maar dan moet je als filmmaker meer bieden dan krukkig acteerwerk, lachwekkende dialogen en Heel. Veel. Seks. Van masturbatie via orale seks en een trio tot een uitje naar een seksclub; het zit er allemaal in. Het 'verhaal' behelst een man die terugkijkt op (de seks met) zijn ex-vriendin.

De seks vond daadwerkelijk plaats tussen de acteurs. Soms behoorlijk *in your face*, zoals een *money shot* in 3D. Maar helaas, het voegt niks toe. En wat ook ontbreekt: de kenmerkende opening credits. Alsof Noé eens iets heel anders wilde. Achteraf werd er gefluisterd dat hij hiermee zijn eigen leven verfilmde, omdat de hoofdrolspeler Murphy heet (de meisjesnaam van Noés moeder) en er een miniatuurversie van het hotel in *Enter the Void* in zijn slaapkamer staat. Maar eigenlijk is het vooral een fikse tegenvaller, een dissonant in een verder intrigerend en origineel oeuvre.